

26.39x37.26	1/2	6 עמוד	24 שעות	23/01/2025	92878622-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

6

בכבוד רב, חנה סנש קיסריה, ת.ד. 35
משפחת הצנחנית קיבלה כתבי יד שטרם נחשפו: "מרגש לגלות עליה דברים חדשים" **אתי אברמוב** ||

יום השואה הבינלאומי

חשוב לנו שהדור הצעיר יכיר את חנה סנש הילדה והנערה, לא רק הצנחנית הגיבורה"

80 שנה אחרי שהוצאה להורג בהונגריה, קיבלה נכדת אחיה של חנה סנש, רקפת סנש-שקילר, טלפון מפתיע מהארכיון הציוני והתבשרה שנמצאו מכתבים חדשים בכתב ידה, שלא ידעו עליהם: "זה מרגש להחזיק את זה, לגלות עליה דברים חדשים. הייתה לה אישיות יוצאת דופן"

אתי אברמוב | צילומים: אלכס קולומויסקי

לפני חמש שנים הועברו אר"גים רבים שהכילו מכתבים, שירים גנוזים ויומנים מבית אחיה של הנה סנש לספרייה הלאומית בירושלים. מדובר בכל עיזבונה הרוחני, ולמשי פחה היה חשוב שהדפים הפריכים, בכתב ידה או מודפסים במכונת כתיבה, ימצאו מקום בטוח, שישמור עליהם היטב לשנים רבות קדימה.

בנובמבר האחרון, שיחת טלפון שקיבלה נכדת אחיה של סנש, רקפת סנש-שקילר, טילטלה את בני המשפחה. על הקו הייתה שלומית תעשה, ראש המדרור לחקר המשפחה בארכיון הציוני, וכפיה בשורה מרגשת: נמצאו מכתבים חדשים ולא ידועים בכתב ידה של סנש, שנשלחו בשנים 1943-1944 אל המוסדות הציוניים של התקופה, בהם היא מפצירה להעלות לארץ את שארי בשרה היחידים, אמה קטרינה ואחיה גיורא. "זה היה מרגש מאוד", משחזרת סנש-שקילר, שלקחה על עצמה בשנים האחרונות את משימת סיפור והפצת מורשת הצנחנית המיתולוגית. "ביום בהיר אחד לקבל שיחה, בלי שידעתי שיש דבר כזה, הארכיון הציוני. מה שמרגש בעיניי, הוא העובדה שאחרי 80 שנה עדיין אנחנו מוצאים דברים חדשים, ויכול להיות שמסתובבים עוה. כששלומית אמרה: 'אני אסרוק את זה, לשלוח לך?' אמרתי 'בוודאי'. הסתקרנתי. חשבתי מכתב, שניים - וקיבלתי מייל מפוץ במסמכים, שבמשפחה אפילו לא ידעו על קיומם". סנש-שקילר לא הסתפקה כמובן בצפייה במסך ונסעה במיוחד לירושלים כדי לראות את המכתבים בגודל טבעי על נייר דקיק שהודפס, ברוח התקופה, במכונת כתיבה. "לראות את הדברים בלייב עושה משהו", היא אומרת בהתרגשות. "לראות את התיקים שבהם מרוכזים המסמכים, גם את כתב היד. באחד הדפים היה חור, וישר אני מנסה להבין ממה הוא נוצר, האם הוא מהסיגריה שלה?"

איך את מסבירה שדווקא למשפחה מתעדת כמובן, חמקו מסמכים שכאלה? "כי אלו מסמכים לא של המשפחה, אלא כאלה שקשורים להתכתבות לגבי המשפחה. אנחנו יודעים שחנה פנתה לסוכנות היהודית בבקשה לארגן סרטיפיקט לאמה. באותם ימים הרי אי אפשר היה 'סתם' להגיע לארץ. מהרגע שהיא הגיעה לפלשתינה ב'39, בכל המכתבים שהיא כותבת למשפחתה וגם ביומנה, היא מציינת כמה היא מתגעגעת לאמה ולאחיה, וכמה היא רוצה שיבואו לארץ להיות איתה. המכתבים האלו משלימים את המידע שמופיע לנו ביומנים."

ארכיונים של אישים מרכזיים בציונות

סנש היא אישיות ידועה ומפורסמת, אבל אינה יחידה. 100 מיליון מסמכים בעלי היבט ציוני כזה או אחר שמורים ומוחזקים היטב, בטמפרטורה מיוחדת ובתנאים מחמירים, במרתפי הארכיון הציוני בירושלים - גם מטעמי אבטחה בגלל המלחמה וגם כי האולם המרכזי נמצא בימים אלו בשיפוץ. "אנחנו לא מקבלים לפה כל חומר", מרגיש דרור מורג, ראש המחלקה למעורבות חברתית בהסתדרות הציונית העולמית, הממונה בין השאר על הארכיון הציוני, כמו גם על הר הצל. "כדי שנקבל מסמך, צריך להיות לו הקשר ציוני. אצלנו למשל, נמצאים ארכיונים של אישים חשובים בציונות כמו הרצל, וולפסון, לצד ארכיונים של גופים ציוניים - ההסתדרות

רגעים קטנים מחייה של הצעירה חנה סנש

צילומים: ארכיון הספרייה הלאומית

שלחם, מסמכים, ופריטים אישיים". כל אדם שרוצה לדעת פרט על קרוביו שעלו לארץ, יכול להגיע ולראות?

"רק 15 אחוז מכלל המסמכים סרוקים", הוא מפתיע. "אנחנו לא פותחים הכל, כי זה לא אפשרי. לפעמים עושים זאת על פי בקשות ספציפיות, וכשמדובר באישים ציוניים, מתרכזים בתאריכים עגולים של לידה או פטירה".

וזה בריוק מה שקרה עם סנש. גילוי המכתבים נעשה בזכות יוזמה של תעשה במלאת 80 שנה להשמדת יהדות הונגריה, ו-80 שנה להוצאתה להורג של סנש.

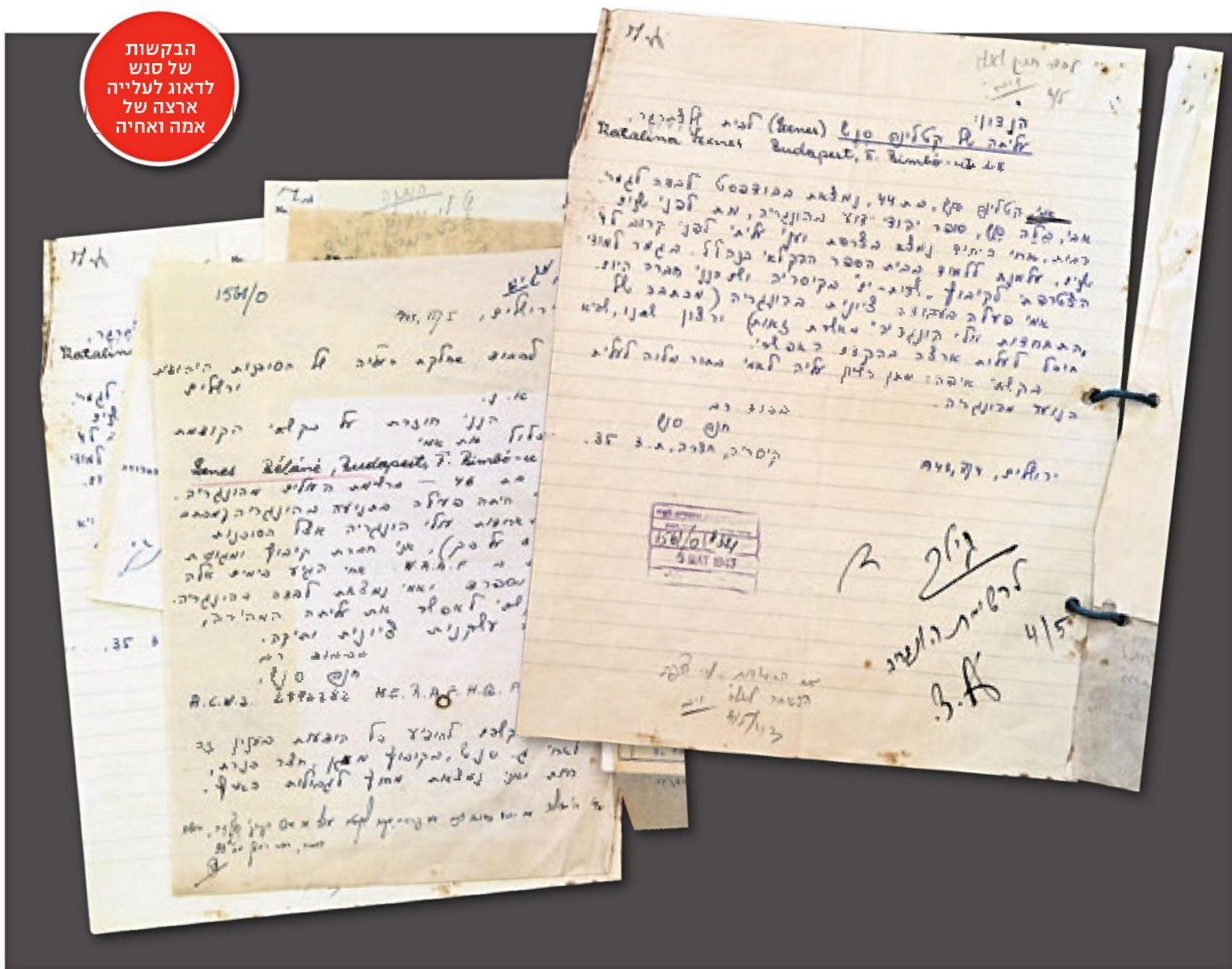
אם סנש הייתה היום בחיים, היא הייתה בת 104. היא ואחיה הצעיר ממנה בשנה, גיורא, נולדו בבודפשט שבהונגריה למשפחה מבוססת. אביהם, בלה, סופר ועיתונאי, נפטר כשחנה הייתה בת שש. אמה קטרינה הייתה פסנתרנית, אך הקרישה את חייה לניהול עזבונו. חנה עלתה לארץ בגיל

רקפת סנש-שקילר בארכיון הציוני

26.99x29.62	2/2	7 עמוד	24 שעות	23/01/2025	92878623-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציורו - 80790					

הבקשות של שוש לעלייה ארצה ואחיה

זה מאוד מקביל למה שקרה היום, שאנחנו מחפשים דמויות להיותלות בהן, לשאוב מהן כוח והשראה, לקבל משמעות בזמנים קשים. "בכל מלחמה או אירוע חריג יש דמויות שמתבלטות, ויש לא מעט גיבורים גם בתקופה הנוכחית. שוש יש אחת, אבל יש עוד סוגים. אנחנו חיים בתקופה שתהיה היסטוריה, ואני רואה את העם היפה במדינה שלנו. בכל יום אני שומעת מאות סיפורים מהנוכח, מלוחמים וממשפחות נור פלים שנחמץ הלב, שהטובים מבנינו הולכים. דור הטיקטוק, שהיה נראה שמעניינים אותו דברים אחרים, כשהיה צריך, עשו הכל למען המדינה".

מה את חושבת שחנה הייתה אומרת על מצב המדינה היום?
 "לא פעם עלו בי הרהורים, מה הייתה חנה אל-מלא קרה מה שקרה. איזה תפקיד הייתה לוקחת, לאן הייתה מתגלגלת, האם שיריה היו נחשפים. היא הרי כתבה לעצמה, ולא כדי להתפרסם. לדעת, אם חנה הייתה נשאת בחיים, היא הייתה מקדמת דברים, עושה תפקיד עם משמעות, מש-תלכת בעשייה. חנה באה אל הלא נודע כדי לבנות את המדינה. השנה הזו לא קלה למדינה, וכשאת שומעת על אלו שעוזבים, אני יודעת שזה לא יכול לקרות אצלנו. כי גם חנה וגם שאר בני המשפחה עברו דרך קשה מאוד והקריבו חיים, עשו הרבה למען המדינה. הכי קל לקום ולברוח כשקשה, אז בהיבט הזה אני בטוחה שחנה הייתה שמחה לדעת, שיש המשכיות למשפחה בארץ".

עד כמה 7 באוקטובר עורר אצלך טריגרים לנוכח הביוגרפיה המשפחתית שלך, והסיפור של חנה?

"7 באוקטובר", אומרת שוש-שקילה, "הציף אצלי הרבה. מלבד העובדה שדודי, דוד, היה שבו במלחמת יום הכיפורים, המפגש בכלא בהונגריה בין חנה לאמה קטרינה זורק אותי למשפחות החטופים והחטופות. בעיקר אני עוקבת אחרי הראיונות עם האמהות, שמשדרות חווק, בלי לדעת מה הנות שלהן שומעות בשבי. החווק של האמהות מחבר אותי לחווק של קטרינה, שגם אחרי ההוצאה להורג של בתה, שמרה על אצילות ואיפוק. בכלל, כל התקופה הזו הפגישה אותי עם מקומות שעליהם קראתי בספר של חנה, רק שבמציאות של ימינו, זה קיבל אספקטים חדשים. בלי קשר לעובדה שדוד שלי היה שבו במלחמת יום הכיפורים, שנה פלוס אחרי, 7 באוקטובר עדיין לא נתפס. זה חרות לי בגוף כמו רצח רבין. עדיין מתהלכת בתוכי התחושה שהביטחון הוא לא כמו שחשבת, אבל עדיין יש פה משהו, במובן השורשי, שמחזיק אותי. אין לנו ארץ אחרת, וגם יש פה אנשים טובים שרוצים את הביחה. אם חנה הייתה חיה, היא הייתה מופתעת. חוסר ההגנה בבית שלך והתפקוד שלא היה, הם לא משהו שהיית יכול לצפות לו".

מה עוד לא עשו לדעתך בהנצחה של חנה? מה עוד אפשר לעשות לזכרה?

"יש על שמה בתי ספר, רחובות, בית חנה שוש בשדות ים. אישית הייתי רוצה שילחינו עוד כמה שירים שלה. 'אשרי הגפור' ו'אלי אלי' הם שירים שנכנסו לקאנון של טקסי יום השואה, אבל לחנה היו עוד המון שירים יפים. באופן אישי, הייתי רוצה לעשות ערב בעקבות שיריה, כולל הרצאה. כבר עכשיו יש פרויקטים של צעירים שמלחינים את שיריה, וזה נחמד, אבל לא כל כך יוצא חוץ צה. יש עוד כמה שירים שהייתי רוצה שילחינו. שצעירים יחשפו לעוד דברים שהיא עשתה".

מכירה את סבתא קטו או את גיורא, היא אומרת, "היית מבינה. הם לא רצו שחנה תהיה דמות הרואית, האסון והאבל שלהם היו פרטיים".
 שוש-שקילה מרפאה בעיסוק לילדים, חברת קיבוץ רמות מנשה שבצפון, נשואה לאלכס, איש הייטק, ואם לארבעה. הבכורה חיילת, הצעיר תל-מיד כיתה ו'. "אצל כולם הייתי בכיתה", היא אומרת, "ודיברתי על דמותה של חנה". לפני שנתיים החליטה להעלות הילוך ולהתגייס למשימת חייה: לתת הרצאות על שוש לכלל הקהלים. "חשוב לי להביא דברים אחרים מהדמות הלאומית שלה", היא מסבירה. "לספר על הבית שגדלה בו, איך הייתה בתור בת, בתור אחות, ולא רק על הסוף הטרגי. חשוב לי לחבר את הדור הצעיר לדמות שלה, שיכירו את חנה הילדה, הנערה, האישה, שהיו לה אהבות, חלומות ודעות. לא רק חנה הצנחנית הגיבורה".

מה לדעתך גרם לכך שדווקא חנה שוש הפכה למיתוס וסמל בציונות?

"חנה השאירה אחריה הרבה דברים מהם אפשר ללמוד עליה. היא לא כתבה שיר פה ושיר שם, אלא ממש מחברת שלמה, ויומן. היו לה החלטות לא טריוויאליות לתקופתה, בעיקר עבור נשים - העלייה לארץ, היציאה לשליחות. זה בנוסף לאישיותה יוצאת הדופן, והחומרים שהשאירה תרמו למיתוס. חשוב להגיד, המשפחה לא החליטה שחנה תהיה מיתוס. היישוב, עם כל מה שהתחולל באירופה, חיפש גיבורה, סמל שאפשר להבליט. הוא היה זקוק לדמות הרואית שעשתה מעשה אמיץ".

החרשים בהחלט מתכתבים עם מה שמופיע בכ-תבים אחרים. "בספר 'מכתבי חנה שוש', אומרת שוש-שקילה, "מופיע מכתב ממאי 43: 'קיבלתי מכתב המלצה מההתאחדות עולי הונגריה, שאותו יעביר נציג הקיבוצים בימים אלה. בעקבות הטל-פון מהארכיון הציוני, אני רואה את המכתב עצמו. כמו כן, בתחילת פברואר 44 חנה פוגשת את סבא שלי, אחיה, ואז נוסעת לקהיר, משם היא כותבת למחלקת העלייה: 'אחי הגיע בימים אלה מספרה, ואמי נמצאת לבדה בהונגריה. בקשתי לאפשר את עלייתה המהירה בתור עסקנית ציונית ותיקה. אבקש להודיע כל הודעות בעניין זה לאחי גיורא, קיבוץ מעגן בחצר כינרת, היות ואני נמצאת מחוץ לגבולות הארץ'. אלו אסמכתאות שמתחברות לנו לחומר שכבר היה בידינו. הסוכנות עונה לה ומציינת על המעטפה: 'לחנה שוש אי שם, ומכיוון שאין מקום כזה, המכתב הוחזר למי ששלח. וזה מה שנמצא בארכיון הציוני".

היישוב חיפש דמות הרואית, סמל שאפשר להבליט

לגיורא שוש שנפטר בשנת 95 בגיל 75 יש שני בנים. איתן ודוד. רקפת שוש-שקילה היא הבכורה מבין שלוש בנותיו של איתן. מלבד סבה, זכתה להכיר גם את אמו קטרינה, סבתא-רבבת שלה, שנפטרה שלוש שנים לפניו בגיל 96. לדבריה, הבית היה רגיל, לא כזה שקידש את האתוס של שוש או ניסה להשיג משהו בכותו. "אם היית

18, למדה בבית הספר החקלאי לבנות בנהלל, ובהמשך הצטרפה לקבוצה שהקימה את קיבוץ שדות ים. גיורא לעומת זאת, נסע ללימודים בצרפת, ובזמן המלחמה ברח לספרה, משם עלה מאוחר יותר לארץ.

למרות שהמכתבים "החדשים" מראים כי חנה ביקשה סרטיפיקט גם עבורו, הוא עלה בזכות מאמציו והתיישב בקיבוץ מעגן, אשר הוקם על ידי עולים יוצאי הונגריה. בשנת 43 התנדבה חנה לצבא הבריטי ויצאה לצניחה במסגרת המאבק בגרמניה הנאצית. רגע לפני שיצאה לשליחותה האחרונה, הצליחה לפגוש את האח גיורא, אחרי שש שנים שלא התראו. למרבה הצער, ביוני 44 שוש חצתה את הגבול להונגריה ונתפסה על ידי חיילים הונגרים. היא נכלאה, נחקרה בעינויים והואשמה בריגול ובכגידה במולדת, אך עוד קודם שהסתיים משפטה - הוצאה להורג. אמה קטרינה, שעדיין הייתה באותם ימים בהונגריה, הצליחה לפגוש אותה למפגש אחרון וקורע לב.

בשנת 1950, כשאמה של חנה ואחיה כבר בארץ, הובא ארונה לישראל והיא נקברה בהר הרצל. היום, לדברי מורג, הקבר שלה הוא חלק מסווד מורדך בהר על צנחניות. "אין הרבה נשים לדבר עליהן בהקשר של הציונות", הוא אומר, ומדגיש שוב את חשיבותה הלאומית של שוש. "קשה לתאר", מוסיפה שוש-שקילה על דבריה, "אבל חנה הייתה רק בת 23 כשהוצאה להורג. היא כתבה המון, ולכן לא פלא שזוכרים אותה ושמתגלים כל העת עוד ועוד מסמכים. לדבריה, המכתבים